

Pim Huijnen

Van Wheeling naar Waterloo

opkomst en ondergang van senator Joseph R. McCarthy 1946-1957

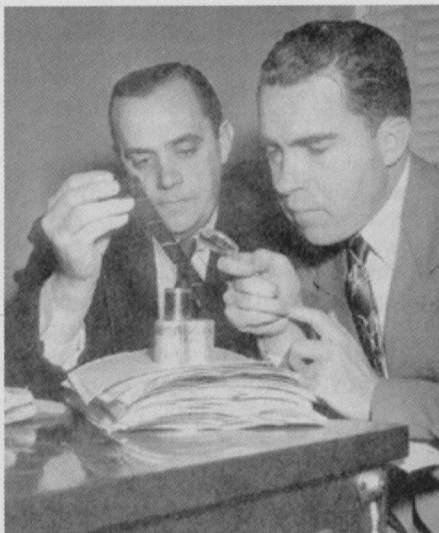
Wat dreef senator Joe McCarthy in zijn ongebreidelde jacht op alles wat maar naar communisme riekte in de VS van de jaren vijftig? Pim Huijnen legt er de nadruk op dat McCarthy door zijn politiek gestuntel werd gedwongen de rol van communistenhater te spelen. Het enthousiasme dat McCarthy hiervoor ontwikkelde maakte hem niet alleen de meest gevreesde man van zijn tijd, maar deed hem uiteindelijk ook de das om.

*'Today we are engaged in a final, all-out battle between communistic atheism and Christianity. The modern champions of communism have selected this as the time. And, ladies and gentlemen, the chips are down - they are truly down.'*¹

Bovenstaand citaat komt uit een toespraak van senator Joseph Raymond McCarthy, die hij hield op 9 februari 1950 in Wheeling, West Virginia. De apocalyptische strijd waar hij over spreekt begon al in de jaren dertig, toen door de Amerikaanse Senaat het *House Committee on Un-American Activities* (HUAC) werd opgericht om ondermeer Duitse en Russische infiltratie in de Amerikaanse overheid en samenleving te onderzoeken. Het was met name de HUAC die in de late jaren veertig en vroege jaren vijftig de angst voor communisten bij de Amerikaanse bevolking een fundament gaf.² Niet alleen stelde het zwarte lijsten op met namen van Hollywood-regisseurs die volgens het comité pro-communistisch waren, ook veroordeelde het al dan niet werkelijke 'spionnen' van de Russen. De bekendsten daarvan zijn ontegenzeggelijk Alger Hiss en het echtpaar Julius en Ethel Rosenberg. Hiss werd veroordeeld omdat hij in de jaren dertig spionage gepleegd zou hebben

1 James Darsey, 'Joe McCarthy's fantastic moment', *Communication Monographs* vol.62, 1 (1995) 65-86, aldaar 75.

2 John Earl Haynes, *Red Scare or red menace? American communism and anticommunism in the Cold War era* (Chicago 1996) 64-65.

HUAC-lid Richard Nixon (rechts) onderzoekt samen met Robert Stripling de microfilms die Alger Hiss aan de Russen zou hebben door willen spelen. Uit: Ellen Schrecker, *The age of McCarthyism. A brief history with documents* (Boston en New York 1994)188.

voor de Russen op het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De Rosenbergs werden in 1953 geëxecuteerd omdat zij informatie over de atoombom zouden hebben doorgespeeld aan geheime agenten uit de Sovjetunie.³

Deze zaken versterkten in hoge mate het anticom-munistisch klimaat in de VS. Niemand heeft echter meer bijgedragen aan de hetze tegen communisten dan senator McCarthy. Hij werd de personificatie van anti-communistisch Amerika en is dat tot op de dag van vandaag. Dit artikel geeft een chronologie van McCarthy's carrière als senator. Het schenkt aandacht aan de vraag hoe McCarthy deze status heeft kunnen verwerven en hoe hij het heeft kunnen klaarspelen binnen korte tijd zijn reputatie te vernietigen.

McCarthy zat in de Senaat van 1946 tot aan zijn dood in 1957. De tijd dat hij actief de heksenjacht op communisten leidde, omvatte echter slechts de periode 1950-1954. Die zal dan ook centraal staan in dit artikel. Er wordt ingegaan op de voedingsbodem voor McCarthy's succes, zijn methoden en zijn uiteindelijke ondergang.

Wheeling

Tijdens McCarthy's eerste periode als senator (1946-1950) kreeg de strijd tegen het communisme weinig aandacht. Dat McCarthy toch de beruchtste communistenjager in naoorlogse VS werd was in feite te wijten aan de Democraten in hun hopeloos mislukte poging de senator door het slijk te halen.⁴

Deze Democratische misstap had alles te maken met een speech die

3 Peter G. Boyle, *American-Soviet relations: from the Russian Revolution to the fall of communism* (Londen 1993) 104.

4 *Red Scare*, 144.

McCarthy voordroeg in zijn herverkiezingscampagne in Wheeling, West Virginia, op 9 februari 1950. De uiteindelijke verkiezingen werden toentertijd afgedaan als allesbehalve revolutionair⁵, maar door een kleine passage uit deze speech zou niemand een paar maanden later meer durven beweren, dat ze niks teweege hadden gebracht. De precieze inhoud van de betreffende passage is niet meer te achterhalen, maar de uitspraak waar de Democraten over vielen betrof een lijst die McCarthy in zijn bezit zou hebben met een aantal (volgens sommige versies 205, volgens andere 57) ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, die allen communistische sympathisanten zouden zijn. Wat McCarthy met deze lijst wilde aantonen was het feit dat volgens hem de VS - dat wil zeggen: de Democratische regeringen van Franklin D. Roosevelt en Harry S. Truman - bij de Jalta-conferentie in 1945 te veel concessies hadden gedaan aan de Sovjetunie en dat ze China in handen hadden laten vallen van de communisten. Deze politieke nederlagen zouden verklaard kunnen worden door ambtenaren op het Ministerie van Buitenlandse Zaken te bestempelen als pro-communistisch. McCarthy stond niet alleen in deze standpunten, het was onderdeel van het gebruikelijke rechts-Republikeinse gedachtegoed.⁶

De Democraten, die zich toch al geplaagd zagen door een serie veronderstelde spionagezaken en de uitbreiding van de Sovjetunie in Oost-Europa, wisten dat McCarthy niet werkelijk een dergelijke lijst kon hebben. Zij meenden dan ook dat dit de ideale gelegenheid zou zijn om niet alleen McCarthy te vernederen, maar ook de Republikeinse aanval op hun beleid enigszins af te weren. Daarom besliste de Democratische meerderheid in de Senaat over de aanstelling van een comité dat de beschuldigingen van McCarthy moest onderzoeken. Dit werd het Tydings-Comité, genoemd naar zijn voorzitter, de Democratische Senator Millard Tydings. Het was de verwachting van de Democraten dat ze konden laten zien dat McCarthy geen lijst bezat en dat hij gedwongen werd zich vernederd terug te trekken.⁷

De uitkomst van dit onderzoek zou echter niet de nederlaag van

5 Joseph Harsch, 'The American elections and foreign policy', *The listener* vol.XLIV no.1133 (16-11-1950) 524.

6 Ellen Schrecker, *The Age of McCarthyism. A brief history with documents* (Boston en New York 1994) 210-212; Richard M. Fried, *Nightmare in red: the McCarthy era in perspective* (New York 1990) 123 en Tom Engelhardt, *The end of victory culture. Cold War America and the disillusioning of a generation* (New York 1995) 61.

7 *Red Scare*, 145.

McCarthy, maar zijn politiek succes betekenen én de manier waarop hij de geschiedenis in zou gaan bepalen. Hij nam de Democratische 'uitdaging' met plezier aan. Met nieuw cijfermateriaal en een nieuwe verklaring verdoezelde hij het feit dat hij geen lijst met 205 namen bezat. Vervolgens slaagde hij erin het Tydings-Comité in de verdedigingsbank te dwingen door de nadruk te leggen op het falen van de Truman-regering om de communistische expansie een halt toe te roepen. Voor het eerst noemde hij namen van mensen die er communistische denkbeelden op na hadden gehouden, ondersteund door platvloerse insinuaties en sterk overdreven bewijsmateriaal. Als gebruikelijke beschuldiging gebruikte McCarthy het 'loyaliteits-vraagstuk': de vermeende on-loyaliteit jegens de VS en de Amerikaanse normen en waarden. Sommige mensen die hij zo beschuldigde waren duidelijke aanhangers van de Communistische Partij van de VS, maar behoorden niet tot het Ministerie van Buitenlandse Zaken, wat de situatie -waarschijnlijk precies volgens McCarthy's bedoeling- soms behoorlijk ingewikkeld maakte. Want voordat de Democratische Partij dit kon bewijzen was de aandacht meestal weer uitgegaan naar een andere zaak.⁸ Zo was McCarthy's jacht op communisten uit noodzaak geboren.

McCarthy vestigt zijn naam

Een van de meer spraakmakende namen die genoemd werden door McCarthy was die van Owen Lattimore, een diplomaat, journalist en wetenschapper gespecialiseerd in China en Centraal Azië, maar nooit een medewerker op het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij werd begin 1950 aangewezen als de belangrijkste Russische spion en als de architect voor de mislukte Verre Oosten-politiek. McCarthy had hier geen bewijzen voor, maar kwam op de proppen met Louis Budenz, een voormalig lid van de Communistische Partij in de VS, de CPUSA. Deze wist te vertellen dat hij eens van zijn partijleiders gehoord had dat Lattimore er toch enige communistische sympathieën op na hield. De verklaring riep echter ernstige twijfels op. Budenz was al uren ondervraagd door de FBI, maar had tot slechts een paar dagen voordat hij moest getuigen voor het Comité nooit met een woord gerept over Lattimore. Ondanks het twijfelachtige gehalte van deze verklaring hadden de Democraten de grootste moeite Lattimores onschuld te bewijzen. Hij bleek namelijk niet honderd procent 'zuiver' te zijn. Lattimore had midden jaren dertig de Stalinistische

⁸ Ibidem, 146 en *American-Soviet relations*, 109.

showprocessen fel verdedigd en de Sovjetunie tijdens de hoogtijdagen van Stalins terreur een democratie genoemd. Deze standpunten getuigden evenwel niet van Lattimores rol als communistische spion. En daarom werd hij uiteindelijk vrijgesproken van de beschuldigingen, wat de zaak met een sisser liet aflopen.⁹

Het Tydings-Comité kwam begin juli 1950 met zijn eindrapport, dat bedoeld was om McCarthy de mond te snoeren. Omdat het rapport zelfs na drie stemrondes in de Senaat niet geaccepteerd werd, had het voor McCarthy echter geen vervelende consequenties. Ondertussen was de Korea-oorlog aangevangen. Deze oorlog gaf McCarthy's beleid van 'redbaiting' een fundament. Zoals een medestander van hem verwoordde: '*if our far eastern policy was not betrayed, why are we fighting in Korea?*'¹⁰. Mede dankzij dergelijke drogredenen versterkte de Korea-oorlog ook de anticommunistische houding tijdens de senaatsverkiezingen in 1950. McCarthy's loyaliteitsvraagstuk kreeg hierdoor vaste voet aan de grond. Dit werd vervolgens versterkt door de invoering van de *Internal Loyalty Act*, die vaststelde dat, ofschoon lidmaatschap van de CPUSA niet direct een misdrijf was, deze en andere communistische organisaties in de VS gezien moesten worden als een wezenlijk gevaar voor de staatsveiligheid.¹¹ Aan de andere kant speelde McCarthy het klaar zijn groeiende geloofwaardigheid bij zijn collega's weer behoorlijk de kop in te drukken. In juni 1951 deed hij een aanval op voormalig generaal tijdens de Tweede Wereldoorlog George Marshall, die op dat moment minister van defensie was. Deze werd ervan beschuldigd 'een instrument' te zijn van 'de Russische samenzwering'. Tekenend voor het groeiend draagvlak dat McCarthy onder de Amerikaanse bevolking had verworven was het feit dat Marshalls reputatie door deze verzonnen aanklacht aangetast bleef.¹² Tot 1953 zou de senator slechts op basis van zijn faam door kunnen gaan met zijn jacht.

9 *Red Scare*, 150-151; *Nightmare in red*, 126-127 en voor Budenz' getuigenis: Herbert L. Packer, *Ex-communist witnesses. Four studies in fact finding* (Stanford 1962) 121-177.

10 *Nightmare in red*, 131.

11 Ibidem, 117, 131.

12 *American-Soviet relations*, 107 en Stephen J. Whitfield, *The culture of the Cold War* (Baltimore en Londen 1991) 39.

Anticommunistische voedingsbodem

Blijkbaar bestond er in de naoorlogse VS behoefte aan de denkbeelden van iemand als McCarthy. Er is een aantal verklaringen voor zijn succes. Een verklaring uit zijn tijd zelf wordt gegeven door de pro-McCarthyaanse Jack Anderson en Ronald W. May. Zij schrijven in 1952 dat McCarthy de harten van zovelen won juist dankzij 'zijn gebrek aan demagogische trekjes' en dankzij de 'oprechte blik in zijn ogen'. Daarnaast bezat 'Joe' het vermogen een simpele oplossing te geven voor de 'complexe politieke-economische-sociale-persoonlijke puzzel' waarin de meeste mensen na de Oorlog terecht waren gekomen en waar ze geen raad mee wisten. Joe wel, hij gaf het communisme de schuld.¹³ Tegenwoordig wordt de voedingsbodem voor het naoorlogse anticommunisme daarnaast meer gezocht in de *Red scare*-idee, de angst voor de Sovjetunie. Dit land was na de Tweede Wereldoorlog immers aan een voortdurende expansie begonnen die inmiddels heel Oost-Europa omvatte, maar door leek te kunnen stoten richting het Westen. De angst werd nog versterkt toen de Sovjetunie in 1949 met het bericht kwam te beschikken over een werkende atoombom. De communistische infiltratie in de Amerikaanse regering was ook niet puur door McCarthy verzonnen, maar bestond werkelijk. Sinds de jaren dertig waren daarvan meerdere gevallen bekend en ook dit stemde de Amerikaanse bevolking niet gerust. Tenslotte zorgde het feit dat het communisme atheïstisch was tijdens de naoorlogse godsdienstige heropleving in de VS ervoor dat ook vanuit dat oogpunt het anticommunisme een brede basis kreeg.¹⁴

Met name irrationele en emotionele factoren waren de oorzaak voor het verdere wortelschieten van anticommunistische sentimenten. Het feit dat de rol van de VS in de wereld veranderde zorgde voor aanzienlijke verwarring en ontevredenheid. Vóór de Tweede Wereldoorlog betekende Amerikaans interventionisme toch meestal snelle en complete overwinningen, zoals de Eerste Wereldoorlog liet zien. Vanaf de late jaren veertig werden de VS echter betrokken bij buitenlandse aangelegenheden die uitliepen op langdurige en slepende conflicten, die niets dan patstellingen en frustraties opleverden. De situaties in Oost-Europa en Korea toonden dit aan.¹⁵

13 Jack Anderson en Ronald W. May, *McCarthy. The man, the senator, the "ism"* (Boston 1952) 358-359.

14 *American-Soviet relations*, 101-106 en *The culture of the Cold War*, 83.

15 *American-Soviet relations*, 112.

De binnenlandse situatie had zich op een even verwarrende manier ontwikkeld. Ten eerste simplificeerde de Truman-regering de buitenlandse kwesties, waarmee anti-Russische angsten werden aangewakkerd en zo steun werd verworven voor de Truman-doctrine en het Marshallplan. Door de Sovjetunie namelijk voor te stellen als 'dé vijand' en het Westen als 'dé held', kon Amerikaanse/Westerse interventie worden gerechtvaardigd in landen die onder de voet dreigden te worden gelopen door de Sovjetunie. Evenzo kon economische hulp aan West-Europa worden gelegitimeerd. Zonder die hulp zou het tenslotte makkelijk kunnen neigen naar het communisme. Ten tweede had Roosevelt's New Deal-politiek, die ook werd aangehangen door Truman, gezorgd voor een on-Amerikaanse verlinksing van de economie en samenleving. In een land dat *laissez-faire* altijd hoog in het vaandel had staan, zorgde deze ontwikkeling voor groeiende frustraties. '*Business, humiliated and scorned, became growingly resentful and frustrated, denouncing the New Deal as the first steps to Socialism*'¹⁶. Zo werd de afkeer voor communisme versterkt door de ontevredenheid over de Democratische regeringen van Roosevelt en vervolgens Truman. McCarthy wilde hiervan een wisselwerking creëren: hij trachtte de ontstane vrees voor het communisme in te zetten om de regering en andere belangrijke instellingen te zuiveren van Democraten, liberalen, progressieven en iedere andere groep die neigde naar linkse sympathieën. Zo werd McCarthy's communistenjacht middel om een doel, het doen verdwijnen van het New Deal-liberalisme in het algemeen en de Truman-regering in het bijzonder, te verwezenlijken.¹⁷

Op twee manieren speelden ook de media een rol in het verbreiden van anticommunistische sentimenten. Zij sprongen gretig in op McCarthy's activiteiten en uitspraken, niet bang voor overdrijvingen en speculaties. McCarthy hield van deze media-aandacht, die hem opzweepte zijn zoektocht voort te zetten. Media die zich niet inlieten met deze sensatiezucht lieten McCarthy's onverantwoordelijkheid en veronachtzaming van de waarheid in ieder geval onbetwist doorgaan, uit angst zichzelf verdacht te maken.¹⁸

16 Ibidem, 112-113.

17 *The end of victory culture*, 122 en *Red scare*, 150.

18 *American-Soviet relations*, 114-115 en Philip Jenkins, *A history of the United States* (Londen 1997) 239.

Methoden en technieken

Hoe handig McCarthy inspeelde op de complexiteit van de naoorlogse Amerikaanse samenleving, met haar *Red scare*, frustraties en achterdocht, wordt duidelijk uit een artikel van communicatiewetenschapper James Darsey,

*'Joe McCarthy's fantastic moment.' 'McCarthy concentrated on what was unseeable and thereby unknowable. His promises notwithstanding, he never turned on the light; rather he insinuated the lurking presence of "things that go bump in the night"'.*¹⁹

Darsey analyseert tevens McCarthy's methoden tijdens de hoorzittingen en tactieken om zijn beschuldigingen kracht bij te zetten. Zo zou hij de onwaarschijnlijkheid (*'fantastically incredible'*) van zijn beschuldigingen benadrukken om de schandelijke ervan aan te tonen en om tegelijkertijd de objectiviteit en de verifieerbaarheid van zijn eigen bewijzen kracht bij te zetten. Daarom zijn McCarthy's altijd terugkomende uitspraken als *'I have in my hand'*, *'the file shows'* en *'I have before me a copy'* ook voorbehouden voor bewijzen van zijn kant. Deze karakteristieke methode is wel eens pakkend 'aktentas-demagogie' genoemd.²⁰

McCarthy had alles te danken aan zijn positie als senator. Alleen daarom kon hij zo ver gaan in zijn beschuldigingen en hield hij nog iets van zijn geloofwaardigheid over. Soms behelsde zijn anticommunistische campagne namelijk niet meer dan een spannend 'spel', een gebrek aan betrokkenheid bij het onderwerp, een nonchalante houding jegens individuele zaken en een voorliefde voor het verdraaien van de waarheid. Desondanks, of juist daarom had hij ook Dwight D. Eisenhower de schrik op het lijf gejaagd. Deze zag hoe zelfs generaal Marshall ongestraft beschuldigd kon worden. De Republikein Eisenhower, die McCarthy verafschuwde, probeerde hem al vóór zijn presidentschap uit de politiek te verdrijven, maar werd tegengehouden door aanhangers van McCarthy in de Senaat. Eisenhower zou in de toekomst echter blijven proberen om McCarthy alsnog van diens schijnbaar onaantastbare positie te stoten.²¹

19 'Joe McCarthy's fantastic moment', 82.

20 Ibidem, 71-73.

21 Ibidem, 79 en 80; *A conspiracy so immense*, 112 en *American-Soviet relations*, 110.

"I HAVE HERE IN MY HAND ...."

Spotprent van titelblad uit Washington Post van 07-05-1954. Bron:
<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/herblock/gallery/4.htm>

Permanent Subcommittee on Investigations

Toen Eisenhower in 1953 president werd, bleef hij deze politiek voeren. Juist door McCarthy te negeren en de confrontatie met deze man die hij verachtte uit de weg te gaan, zou de senator uiteindelijk het veld moeten ruimen, was de gedachte van de president. 'Given "enough rope", McCarthy would hang himself'²². Dit had echter de nare bijwerking dat McCarthy de kans kreeg eerst anderen uit de weg te ruimen, voordat hij zijn eigen ondergang zou tekenen.

Om ervoor te zorgen dat McCarthy tot die tijd zo min mogelijk schade aanrichtte, werd hij door de Senaat benoemd tot voorzitter van het relatief

²² *Nightmare in red*, 135.

onbelangrijke *Government Operations Committee* (GOC), een senaatscomité dat uitgaven van bepaalde overheidsonderzoeken bepaalde. McCarthy had deze taak echter graag geaccepteerd, in de wetenschap dat onder het GOC ook het *Permanent Subcommittee on Investigations* viel. Dit subcomité werd maar in beperkte mate gebruikt, maar had in feite de autoriteit overheidsactiviteiten op elk niveau aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen. Met een geestdriftige en agressieve voorzitter kon dit comité op overheidsgebied praktisch alles bereiken wat het wilde.²³ En hier zag McCarthy een duidelijke rol voor zichzelf weggelegd. Ondanks deze buitenkans begon vanaf dit moment McCarthy's eigen strop in zicht te komen.

Om zijn staf uit te breiden bracht hij Roy Cohn, een jonge openbaar aanklager die onder andere de Rosenbergs had weten te veroordelen, in zijn comité onder. Cohn was net als McCarthy arrogant en wreed, maar had een beter oog voor werkelijk 'on-loyale' Amerikanen. Vervolgens begon McCarthy Eisenhower ernstig te hinderen in zijn regeertaak. Zo begon hij Charles Bohlen als Eisenhowers keuze om ambassadeur in Moskou te worden aan te vallen. Bohlen, bij de regering beschouwd als een van de beste Sovjetexperts, had de Conferentie van Jalta bijgewoond en was alleen al om die reden volgens McCarthy ongeschikt om ambassadeur van de Sovjetunie te worden. Daarnaast insinueerde de senator dat Bohlen een veiligheidsrisico was en dat hij bewijzen had dat Bohlen betrekkingen onderhield met communisten. Hoewel Eisenhower weigerde dit uit te laten lopen op een openbare discussie, hield hij voet bij stuk. Uiteindelijk leed McCarthy dan ook een gevoelige nederlaag, toen Bohlen bij de senaatsstemming met ruime meerderheid alsnog werd gekozen.²⁴

Op aandringen van Cohn werd diens goede vriend, David Schine, toegevoegd aan het subcomité, op de onbetaalde post van 'hoofd-adviseur'. Schine kon die baan niet hebben gekregen vanwege zijn felle anti-communistische houding, aangezien die slechts bleek uit een zeer onhandig geschreven, zes pagina's tellend pamflet. McCarthy had ook niet direct een taak voor Schine, maar hield hem in zijn subcomité om Cohn een gunst te bewijzen.²⁵ En die maakte dankbaar gebruik van die gunst. Samen met Schine ondernam hij een door de regering gefinancierde reis door Europa.

23 *A conspiracy so immense*, 251.

24 *Red Scare*, 154-155.

25 *A conspiracy so immense*, 255.

Daar deden ze elk kantoor aan van het *International Information Agency* (IIA), het Amerikaanse propaganda-instituut in het buitenland en opvolger van de *Office of War Information* uit de Tweede Wereldoorlog, dat in de meeste West-Europese landen over een dependance beschikte. Tijdens de Oorlog was dit instituut geïnfiltreerd door communisten. Truman had een reorganisatie doorgevoerd, maar desondanks moesten de meeste Republikeinen er niet veel van hebben. McCarthy had zelfs opzien gebaard door alle bibliotheken van het instituut te laten zuiveren van 'pro-communistische' boeken en een van Cohn en Schines taken tijdens hun bezoeken was daarop toe te zien. Deze eisten overal waar ze kwamen als belangrijke regerings-functionarissen behandeld te worden. Medewerkers van het IIA die dit weigerden werden publiekelijk vernederd en met ontslag bedreigd. Cohn hield van media-aandacht en gaf zoveel mogelijk persconferenties waarin hij duidelijk liet blijken dat hij de macht had om overheidsambtenaren te intimideren. Voor McCarthy was deze reis een ware ramp. De Europese pers deed Cohn en Schine af als clowns of als bewijs dat de VS in de greep waren van een duistere demagoog. De Amerikaanse pers behandelde de reis als vernedering voor de VS.²⁶

In reactie hierop zorgden met name progressieve liberalen ervoor dat

Joseph McCarthy en Roy Cohn tijdens de Army-McCarthy Hearings in 1954. Uit: *The age of McCarthyism*, 191.

26 *The culture of the Cold War*, 39 en *Red Scare*, 156.

een ander comité, het *National Committee for an Effective Congress*, McCarthy scherp in de gaten ging houden en zoveel mogelijk in het werk stelde om zijn nederlaag te bewerkstelligen, en die van gelijkgestemde congresleden. Daarnaast richtten de Democraten een organisatie op, het *Clearing House*, dat de afzonderlijke pogingen coördineerde van de Democratische Partij, de meeste vakbonden en het *National Committee for an Effective Congress* om McCarthy in diskrediet te brengen.²⁷

Aanval op het leger: McCarthy's Waterloo

Al deze waarschuwingen werden door McCarthy genegeerd. Toen Schine in de zomer van 1953 werd opgeroepen zijn dienstplicht te vervullen probeerde Cohn hem met alle macht hieraan te onttrekken. Toen dat niet lukte, overtuigde Cohn, met McCarthy in zijn kielzog, het Pentagon dat Schine onmisbaar was in de jacht op communisten en derhalve een kantoorbaan moest krijgen. Ofschoon Cohn dit voor elkaar kreeg, ging hij steeds verder in zijn eisen: Schine moest gevrijwaard blijven van fysieke trainingen en moest voldoende verlof krijgen om zich met het comité-werk bezig te kunnen blijven houden. Omdat deze eisen niet ingewilligd werden, dreigde Cohn woedend het leger te 'vernietigen'. Samen met McCarthy claimde hij vervolgens dat het leger doordrongen was met communisten, dat de hoge officieren dit wilden verbergen en dat daarom Schine als 'gijzelaar' gebruikt werd om onderzoeken hiernaar te voorkomen.²⁸

McCarthy trachtte deze beschuldigingen direct waar te maken en doorzocht delen van de legermacht op mogelijke slachtoffers. Hiermee had McCarthy zijn doodsvonnis getekend. Tot dit moment hadden de legerleiders McCarthy's publieke vernedering met slechts weinig verweer beantwoord, in de hoop dat door hun kalmte en geduld McCarthy's aandacht voor het leger weer snel zou overwaaien. Nu vond zelfs Eisenhower het tijd iets terug te doen. Hij zag niks in een persoonlijke reactie, omdat McCarthy leefde van publiciteit en maar wat graag een openbare discussie zou willen aangaan met de president. Daarom liet Eisenhower in januari 1954 het leger weten dat deze het voortouw moest nemen en een tegenaanval moest opzetten tegen McCarthy, in plaats van zich slechts te verdedigen. Het leger, in de persoon van raadsman John G. Adams, legde een dossier aan

²⁷ *Red Scare*, 157.

²⁸ *Nightmare in red*, 137.

waarin alle beschuldigingen en dreigementen van McCarthy en Cohn tegen het leger werden opgenomen. In maart werd dit dossier openbaar gemaakt, wat tot een verwachte tegenaanklacht van de senator leidde. Een maand later resulteerde deze regen van aanklachten en beschuldigingen tot de zogenaamde '*Army-McCarthy hearings*' voor diens eigen subcomité (waarna McCarthy begrijpelijkerwijs tijdelijk afstand deed van zijn voorzitterschap).²⁹

De Army-McCarthy hearings

In theorie richtten de *Army-McCarthy hearings* zich op twee afzonderlijke kwesties. Enerzijds was er de vraag of de senator en andere leden van zijn subcomité onbetamelijke druk op het leger hadden uitgeoefend om een voorkeursbehandeling voor David Schine af te dwingen, anderzijds of legerfunctionarissen chantage en omkoping gebruikt hadden om het subcomité-onderzoek naar onder andere Monmouth te laten ontsporen. In realiteit was de inzet natuurlijk veel hoger en de problematiek veel complexer. Die liepen van de integriteit van het leger naar de morele verantwoordelijkheden van regeringsambtenaren en van de traditionele machtscheiding ('Mag een senator rechtspreken?') naar de toekomst van senator McCarthy zelf. Deze hoorzittingen zetten daarnaast Republikeinen tegen Republikeinen op, de president tegen het congres en de leden van het subcomité tegen hun eigenlijke voorzitter en tegen elkaar!³⁰

De hoorzittingen brachten een ongekend succes teweeg voor kranten en televisie. Miljoenen Amerikanen volgden de hoorzittingen via radio en televisie. Ofschoon de *hearings* uiteindelijk uitliepen op een anticlimax, aangezien de officiële uitkomst van de hoorzittingen niet veel meer omvatte dan het ontslag van Cohn aan de ene en Adams aan de andere kant, was McCarthy's positie in de ogen van de Amerikaanse bevolking onhoudbaar geworden. Ook in het Republikeinse kamp in de Senaat ging men hem steeds meer zien als een blok aan het been.³¹

Er gingen stemmen op bij de Republikeinse senatoren om McCarthy's macht in te perken. De Republikeinse senator Ralph Flanders kwam met het idee hem te censureren, omdat zijn gedrag 'niet in overeenstemming'

29 *Nightmare in red*, 138.

30 *A conspiracy so immense*, 416.

31 *Nightmare in red*, 139.

was 'met de tradities van de Senaat'. Censurering was de zwaarste straf die een senator kon krijgen omdat ze de hele Senaat in diskrediet bracht. Het had echter vooral symbolische kracht, omdat het maar zelden werd toegepast, slechts vijf maal sinds de invoering van de Senaat. Het opleggen door de Senaat van censuur aan een senator hield in theorie gezien niet meer in dan de algemene afkeuring van diens gedrag. Verlies van senatoriale rechten of privileges vloeiden niet rechtstreeks voort uit opgelegde censuur. Desondanks bleek uit de praktijk dat gecensureerde senatoren in een isolement in de Senaat terecht kwamen.

In verband met de senaatsverkiezingen, die weer zouden plaatsvinden, waren er echter maar weinigen die echt hun nek uit durfden te steken en hier persoonlijk werk van durfden te maken. Toen Flanders met een specificatie kwam van zijn voorstel, werd er een comité in het leven geroepen dat tot taak had Flanders' motie tot censurering in beraad te nemen. Dit comité, bestaande uit drie Republikeinen en drie Democraten en voorgezeten door de Republikein Arthur V. Watkins, had geleerd van de voorgaande hoorzittingen en verbood tv-camera's bij de zitting. Uiteindelijk stemde het in met de censurering van McCarthy op grond twee onaanvaardbare voorvallen: het weigeren te verschijnen voor het Privileges en Verkiezingen-Subcomité in 1952 en het beledigen van generaal Ralph W. Zwicker voor zijn eigen subcomité begin 1953.³²

De Democraten wonnen de senaatsverkiezingen en kregen hun meerderheid in de Senaat terug. McCarthy's macht was nu compleet gebroken. Hij bevond zich binnen de Republikeinse Partij in een isolement, hij was geen voorzitter meer van zijn *Permanent Subcommittee on Investigations* en de pers negeerde hem voortaan. President Eisenhower had gekregen wat hij wilde en kon er nog grappen over maken; zo vertelde hij zijn kabinet dat McCarthyisme nu McCarthywasmе geworden was³³. Desondanks bleef McCarthy nog drie jaar in de Senaat, waar hij een stil bestaan leidde. Zijn alcoholisme werd hem na vijf jaar uiteindelijk fataal en op 2 mei 1957 stierf hij. Hiermee was het McCarthyisme echter niet helemaal afgelopen. Aanhangers van de senator gingen door in het zoeken naar communistische infiltranten en het opstellen van zwarte lijsten. De collectieve gekte van de periode-McCarthy daarentegen was wel voorbij en het duurde dan ook niet lang voordat McCarthyisme slechts nog gelijk

32 *Nightmare in red*, 139-140 en Robert Griffith, *The politics of fear. Joseph R. McCarthy and the senate* (Lexington 1970) 303.

33 *Ibidem*, 141.

ging staan aan de betekenis die het tegenwoordig met zich mee draagt, 'heksenjacht', 'bekrompen vrees voor alles wat vreemd is'.

Conclusie

Senator Joseph McCarthy leidde een tragisch leven. Ofschoon hij zijn politiek carrière als senator voortvarend begon met overwinningen op zijn Republikeinse en Democratische tegenstanders, werd hij onbewust een antiheld van de Democraten en vervolgens de media en ging tenslotte met open ogen zijn ondergang tegemoet. Een mooie karakterisering van McCarthy's positie tijdens de vier jaar dat hij de dienst uitmaakte in de VS is tenslotte goed verwoord door Darsey:

'Like a magician exposing the pedestrian mechanics of his tricks, McCarthy suggested the illusory nature of all demonstration. McCarthy could not lead, for he had no direction, and he could not judge, for he had no standard. Joe McCarthy was not part of the sacred; he was not a transcendent being who bore supernal truths; he was just Joe, a skunk hunter from a small farm community in the Midwest, and he was just as amazed as the rest of us'³⁴

ARE YOU OR HAVE YOU EVER BEEN A MEMBER OF
THE COMMUNIST PARTY?

Aan de andere kant van het politieke spectrum werd het normaal de dreiging van het McCarthyisme te overdrijven en te claimen dat iedereen het slachtoffer van de heksenjacht zou kunnen worden. Uit: *The age of McCarthyism*, 191.

³⁴ 'Joe McCarthy's fantastic moment', 73.

Kom naar de *RUG-Winkel*, Oude Kijk in 't Jatstraat 26 en neem de universiteit mee naar huis

Sweatshirts
Jacks
Luxe pennen
Damesshawls
Tafelvlaggetjes
Aardewerk
Delfts blauw
Jenever

T-shirts
Caps,
Stropdassen
Congresmappen
Paraplu's
Glazen
Handdoeken
Wijn

.....
In de RUG-Winkel in het Harmoniegebouw zijn
tal van leuke en aantrekkelijke artikelen te koop.
Veelal voorzien van het RUG-logo, wapen of de
tekst Rijksuniversiteit Groningen.
Heeft u specifieke wensen? In overleg is er van alles
mogelijk: kadoverpakkingen, extra opdruk van het
logo voor uw club, andere kleuren of een RUG-
koffiemok gevuld met drop.

RUG

WINKEL

Openingstijden:
Maandag t/m vrijdag 9.00 - 17.00 uur

Oude kijk in 't Jatstraat 26
Postadres: postbus 72
9700 AB Groningen
Telefoon: (050) 363 27 00
Telefax: (050) 363 72 00
E-mail: e.vermeeren@bureau.rug.nl

KNHGG

www.knhg.nl

Welkom op de website van het **KNHG**

BMGN

Index BMGN

Kroniek

HG-nieuws

Agenda

Geschiedenisdagen

Op deze website kunt u zoeken in de database van de Kroniek

Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap
Postbus 90406, 2509 LK Den Haag
Tel. 070 314 03 63 Fax 070 314 06 37
E-mail knhg@knhg.nl